

Віталій Коцур
(Переяслав-Хмельницький)

РОЛЬ ГАЛИЧИНИ У ПРОЦЕСІ СУВЕРЕНІЗАЦІЇ УРСР НАПРИКІНЦІ 1980-Х – ПОЧАТКУ 1990-Х РР.

Розглянуто особливості суспільно-політичної ситуації у Галичині наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років в умовах суверенізації УРСР. Розкрито роль Галичини у процесах демократизації УРСР після виборів до союзної, республіканської та місцевих Рад, які відбувалися у 1989-1990 рр. Показано вплив Галицького регіону під час прийняття рішення щодо проведення всесоюзного, республіканського та регіонального референдуму 17 березня 1991 року, а також під час голосування на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року щодо проголошення незалежності України.

Ключові слова: Галичина, референдум, суспільно-політичне життя, УРСР, націоналізм, перебудова.

В умовах боротьби України за свою незалежність в ХХІ столітті, коли Російська Федерація разом із бойовиками на Південному-сході зазіхає на територіальну цілісність нашої країни, вивчення історичного минулого може бути надзвичайно корисним сьогодні. У даному огляді зроблено спробу визначити роль Галичини в процесі суверенізації УРСР, висвітлити особливості суспільно-політичних процесів на західноукраїнських теренах в кінці 1980-х – на початку 1990-х рр.

Суспільно-політичним процесам кінця 1980-х – початку 1990-х рр. ХХ ст. присвятили низку праць дослідники І. Діак, Ю. Макар, Б. Білецький, А. Коцур, В. Коцур, О. Кресіна, В. Панібудьласка та інші. Автори здійсни загальний історичний огляд розвитку подій на теренах Західної України. Суспільно-політичні процеси, які супроводжувалися суверенізацією України, носили відмінний характер по всіх регіонах України. Особливе місце серед інших регіонів відводиться саме Галичині, де ці процеси набули гострого націоналістично-патріотичного характеру. На відміну від південно-східних областей, де переважав соціальний конформізм, який не давав змоги громадянам цих регіонів відійти від радянських утопічних ідеалів, Західна частина України і Галичина, у тому числі, виступали за незалежну суверенну Україну. Галичина у процесі суверенізації УРСР стала предметом дослідження таких вітчизняних вчених: О. Муравського, К. Левчука, М. Апалькова, О. Сімкова та ін. Особливостям регіональної політики в Галичині, а зокрема участь національних меншин у суспільно-політичному житті регіону, присвятили свої праці дослідники: М. Панчук, В. Войналович, В. Котигоренко, О. Рафальський, О. Калакура, Ю. Ніколаєць, Н. Кочан, Н. Макаренко, Л. Ковач тощо.

Значний вплив на демократичні процеси в Україні, зростання національної свідомості мали вибори до союзної, республіканської та місцевих Рад, які відбувалися у 1989-1990 рр. Так, у березні 1990 р. відбулися вибори до Верховної Ради УРСР. Український виборчий закон був значно демократичнішим за союзний і передбачав обрання депутатів прямим, таємним голосуванням з альтернативних кандидатур. У ході передвиборної кампанії демократичні сили республіки об'єдналися у Демократичний блок. Він виступав за реальний суверенітет України, багатопартійність і політичний плюралізм, рівноправність і різноманітність форм власності, національне відродження українського народу, за необхідність прийняття нової Конституції. У цілому по Україні Демократичний блок, в якому найпотужнішим був Рух, домігся непоганих результатів, завоювавши 1/4 мандатів. Однак вибори показали, що позиції демократичних сил на Півдні та Сході України ще доволі слабкі. Одночасно з виборами до Верховної Ради УРСР відбулися вибори до місцевих Рад. У більшості з них перемогу здобула компартія. Але в трьох галицьких

областях, а саме в Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській, компартійний апарат зазнав поразки і вперше змушений був перейти в опозицію. По всій Галичині над приміщеннями місцевих органів влади замайоріли синьо-жовті прапори. Демократичні сили перемогли також в окремих східноукраїнських містах, а також у Києві, де 24 липня 1990 р. над будинком Київської міської ради замайорів національний стяг [2, арк. 212]. Після березневих виборів дві третини складу Львівської обласної Ради складали представники УГС, НРУ, СНУМУ. Представники національно-демократичних сил здобули більшість мандатів у міських і районних радах Дрогобича, Стрия, Червонограда, Миколаєва тощо. В Івано-Франківській обл. опозиція до КПУ в обласній раді становила 78,7 %, у міській – 86 %. У Тернополі – майже половина в обласній і 60 % – в міській. Загалом народ ними депутатами Верховної Ради УРСР обрано 128 секретарів ЦК КПУ, обкомів, міськкомів, райкомів (28,4 %), 55 секретарів парткомів, політпрацівників (12,2 %), 44 керівники Рад та їх виконкомів (9,7 %), 39 керівників різних державних установ (8,6 %), 30 голів колгоспів та директорів радгоспів (6,6 %), 19 керівників вищих державних установ (4,2 %), 14 представників генералітету (3,1 %). Демократичний блок виборів близько 25 % голосів виборців. У Львівській обл. представники національно-демократичних сил здобули 24 мандати (із 24), Івано-Франківській – 11 (12), Тернопільській – 8 (10), Волинській – 6 (9), Рівненській – 3 (10), Закарпатській – 3 (11) [7, с. 688].

Саме діяльність Демократичного блоку в Верховній Раді УРСР вплинула на подальші державотворчі процеси в Україні. Робота опозиційних сил, насамперед у Верховній Раді УРСР, і поза нею, робітничий і національно-демократичний рухи створили відповідний загальноукраїнський фон, на якому розпочалося офіційне обговорення проблеми державного суверенітету України. 5 липня 1990 р. В'ячеслав Чорновіл виголосив у парламенті заяву «Народної ради» з вимогою відкликати із Москви всіх депутатів Українського парламенту, які представляли КПУ на XXVIII з'їзді КПРС, для їх участі в обговоренні й ухваленні Декларації про державний суверенітет України. Така вимога «Народної ради» була реалізована і 16 липня 1990 р. поіменним голосуванням. Верховна Рада УРСР, у тому числі і депутати від жителів Галичини, майже одноголосно («за» проголосували 355 депутатів, «проти» висловилися чотири депутати, не голосували 26) ухвалила остаточний текст Декларації про державний суверенітет України. 18 липня головою Верховної Ради УРСР було обрано Л. Кравчука.

Декларація визначала державний суверенітет як верховенство, самостійність, повноту й неподільність влади республіки в межах її території, незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах. У розділі «Культурний розвиток» Декларації зазначалося, що «Українська РСР є самостійною у вирішенні питань науки, освіти, культурного і духовного розвитку української нації, гарантує всім національностям, що проживають на території республіки, право їх вільного національного розвитку» [3].

У суспільно-політичній думці України продовжувалася гостра дискусія щодо майбутнього нового Союзного договору. Спробою спільного пошуку компромісної формули такого договору стала зустріч у Ново-Огарьово (Підмосков'я) М. Горбачова з керівництвом Російської Федерації, України, Білорусі, Узбекистану, Казахстану, Азербайджану, Киргизстану, Таджикистану та Туркменістану. Учасники переговорного процесу дійшли згоди щодо винесення питання про майбутнє СРСР на всесоюзний референдум, призначений на 17 березня 1991 року з запитанням: «Чи вважаєте ви за необхідне збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, у якій будуть повною мірою гарантуватися права і свободи людини будь-якої національності?». Така формула містила принаймні три запитання, а дати негативну відповідь було вкрай складно. Саме тому майже всі європейські (крім Білорусі й України) та закавказькі (крім Азербайджану) республіки відмовилися від референдуму. Парламент Литви вирішив замінити його опитуванням, а 9 лютого було проведено «виборчу консультацію», під час якої 90,4 % учасників висловилися за незалежну демократичну республіку. Аналогічний захід у Латвії, що відбувся 3 березня, показав підтримку самостійності на рівні 73,6 %.

На організованому того ж таки дня референдумі в Естонії, участь у якому взяли тільки «правонаступні громадяни» (нащадки тих, хто мав естонський паспорт до моменту окупації Радянським Союзом), 78 % також висловилися за цілковиту незалежність країни. Україна опинилася серед тих, хто погодився на референдум [5]. Та суспільно-політична ситуація в УРСР на той час вимагала більш радикальних дій її творців. По-перше, як уже відзначалося, набули широкого розмаху і в багатьох питаннях майбутнього розвитку України значно збільшилися революційний і національно-демократичний рухи. По-друге, комуністична більшість в Україні не мала чіткої та узгодженої позиції. Розходження виявилися у першу чергу між першим секретарем ЦК КПУ С. Гуренком та Головою Верховної Ради Української РСР Л. Кравчуком. Якщо Гуренко зберігав лояльність до Москви, то Кравчук, як голова парламенту, проводив лінію на реалізацію Декларації про суверенітет. Позицію Кравчука підтримали керівники ряду областей, група партійної еліти з-поміж директорів великих підприємств (Л. Кучма, В. Следнев та ін.) та апарату Верховної Ради (І. Плющ, М. Хоменко та ін.). Поява групи комуністів, які виступали за суверенітет України, спочатку була сприйнята з недовірою націонал-демократичними силами, але досить швидко їм вдалося налагодити співпрацю. Наслідком спільної роботи стало внесення до бюлетеня Всесоюзного референдуму 17 березня 1991 р. додаткового республіканського питання: «Чи згодні Ви з тим, що Україна має бути у складі Союзу Радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України?»

Водночас, 16 лютого 1991 р. в приміщенні Львівського оперного театру відбулося спільне засідання депутатів Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської обласних рад, яке журналісти назвали «Галицька асамблея». На засіданні були присутні депутати Рівненської, Волинської, Житомирської, Чернівецької та Закарпатської областей, представники громадських організацій, делегація народних депутатів УРСР. Виступаючи під час обговорення другого питання порядку денного «Про політичну ситуацію в регіоні і всесоюзний референдум», учасники зазначали, що «...розпад Союзу на незалежні держави – неминуча перспектива...» (Ігор Юхновський, народний депутат УРСР). Депутати схвалили ініціативу депутатів Верховної Ради включити до бюлетеня питання, яке б відповідало Декларації про суверенітет, а сесія вирішила, спираючись на норми Закону СРСР «Про всенародне голосування (Референдум СРСР)», провести обласні референдуми 17 березня 1991 р., на які винести питання: «Чи хочете Ви, щоб Україна стала незалежною державою, яка самостійно вирішує всі питання внутрішньої і зовнішньої політики, забезпечує рівні права громадянам, незалежно від національної та релігійної приналежності?» [9, с. 41-45].

У ставленні до республіканського опитування серед учасників асамблеї не було єдності. Українська Республіканська партія та Львівська крайова організація Руху, незважаючи на звернення Координаційної ради НРУ з проханням переглянути свою позицію, закликали підтримати лише галицький бюлетень [8, с. 844].

17 березня 1991 року на референдумі у голосуванні з першого, всесоюзного запитання «Так» дали відповідь 22,1 млн громадян України, або 70,2 %. У голосуванні із запитання, поставленого Верховною Радою УРСР, «Так» відповіли 25,2 млн осіб, або 80,2 %. І прибічники, і противники суверенізації України розцінювали результати референдуму як свою перемогу [6, с. 864-865].

На питання регіонального референдуму про незалежність України відповідь «Так» дали 88,3 % виборців Галичини (в областях цей показник склав від 87 % до 90 %) Водночас, у трьох галицьких областях «за» збереження СРСР узагалі віддали голоси тільки 16-19 % [5].

Відзначимо, що рішучу позицію щодо спроб підписання нового Союзного договору, зайняв Народний Рух України. Так, НРУ відстоював позицію, за якої державний суверенітет України не міг бути обмежений жодним договором, який ставив під загрозу демократичні здобутки на шляху досягнення державної незалежності. Рухівці наполягали на неучасті представників України в розробці проекту даного договору до прийняття нової Конституції України, яка б на законодавчому рівні задекларувала положення міждержавних зв'язків

України як самостійної держави. З цього приводу члени Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської та інших крайових організацій НРУ протягом осені 1990 – літа 1991 рр. розгорнули масові агітації та мітинги під гаслом «Ні – Союзному договору!», під час проведення яких висувався ряд вимог, а саме: проведення нових виборів на багатопартійній основі, ухвалення закону про націоналізацію майна КПУ, створення в Україні власних збройних сил, прийняття рішення про проходження військової служби громадянами України в межах республіки, затвердження української символіки, впровадження української мови в діловодство і систему освіти. Щоб висловити своє ставлення до Союзного договору, порадитись, яким чином зберегти якомога більше тодішніх демократичних завоювань, в червні 1991 р. НРУ організував форум інтелігенції України та провів наукову конференцію на тему «Сучасне політичне становище і тактика Руху в сучасних умовах», у якій взяли участь більше 180 представників 9 крайових організацій НРУ.

Значний вплив представники Народного Руху України здійснили під час проголошення Акту про незалежність України. В цей час засвідчили свою політичну зрілість населення Галичини, особливо Львівщини та Івано-Франківщини. Рухівцями упродовж 19-20 серпня в приміщенні Спілки письменників було проведено чотири оперативні конференції, на яких з різноманітною інформацією про вихід із ситуації, що склалася, виступили відомі громадські діячі, зокрема І. Драч, І. Заєць, Л. Лук'яненко, Л. Танюк, І. Юхновський та ін. Рішучі дії рухівців сприяли прийняттю Акту проголошення незалежності України [4, с. 19].

Важливу роль відіграли жителі Галичини під час голосування на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року щодо проголошення незалежності України. На референдум було винесено одне питання: «Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України?» За результатами референдуму 97,46 % населення Львівщини проголосувало за незалежність України [1]. Це був один з найвищих результатів по Україні, що засвідчив той факт, що більшість населення регіону виступила за вихід України зі складу Радянського Союзу (дані наведені в таблиці 1).

Таблиця 1. Порівняння результатів Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. по Україні та Львівській області*

	Голосували		Так (осіб, %)		Ні (осіб, %)		Недійсні	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. в Україні	31891742	84,18	28804071	90,32	2417554	7,58	670117	2,10
Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. у Львівській області	1915597	95,24	1866921	97,46	35671	1,86	13005	0,68

*Таблиця складена автором за результатами Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. [1].

Подібний результат підтримки Акту проголошення незалежності України за результатами Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року показала Івано-Франківська область. 98,42 % мешканців Івано-Франківщини проголосували за проголошення незалежності (дані наведені в таблиці 2).

Таблиця 2. Порівняння результатів Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. по Україні та Івано-Франківській області*

	Голосували		Так (осіб, %)		Ні (осіб, %)		Недійсні	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. в Україні	31891742	84,18	28804071	90,32	2417554	7,58	670117	2,10
Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. в Івано-Франківській області	975665	95,73	960281	98,42	10028	1,03	5346	0,55

*Таблиця складена автором за результатами Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. [1].

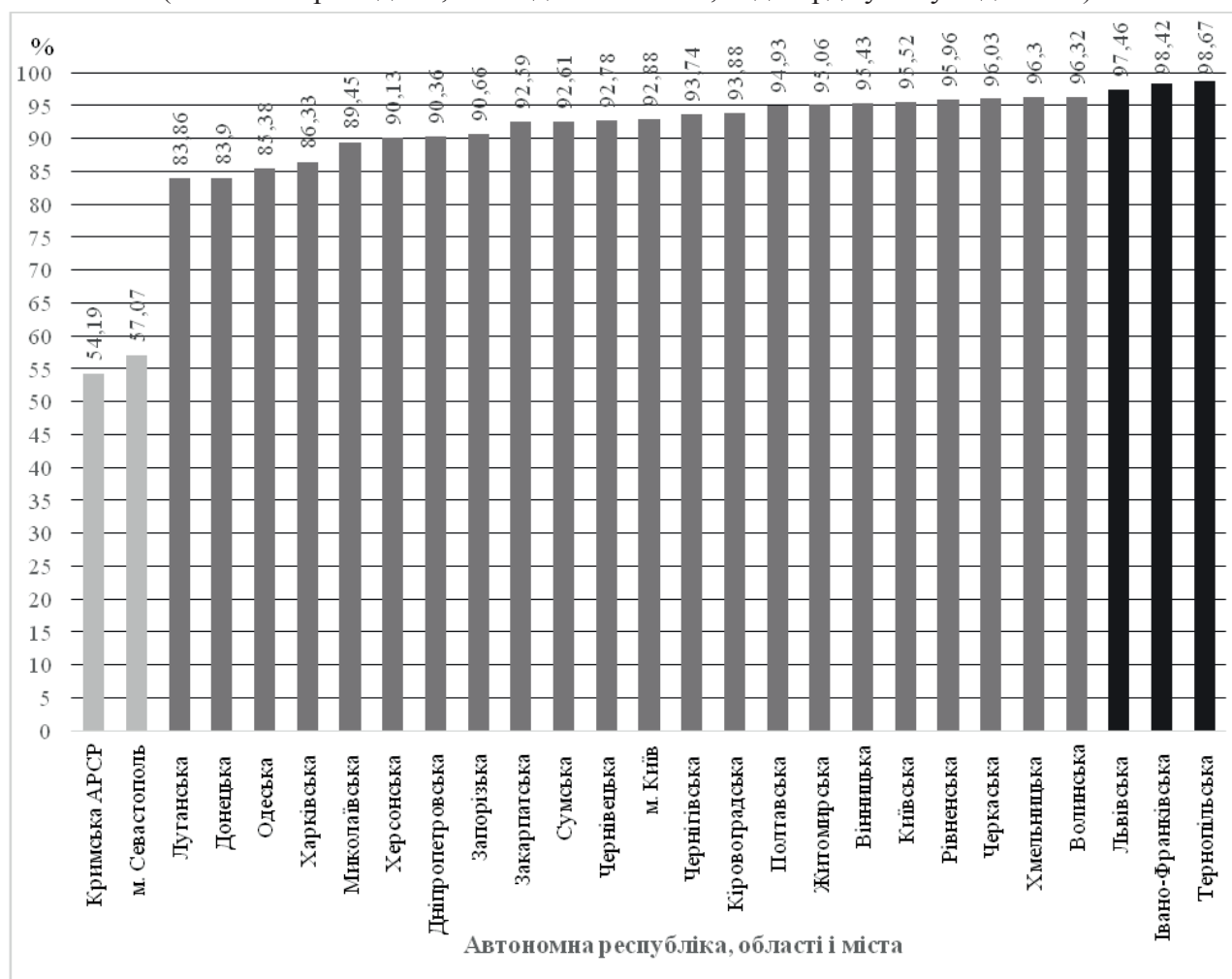
Водночас найкращий результат підтримки Акту проголошення незалежності України за результатами Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року показала Тернопільська область – 98,67 % мешканців Тернопільщини проголосували за проголошення незалежності (дані наведені в таблиці 3).

Таблиця 3. Порівняння результатів Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. по Україні та Тернопільській області*

	Голосували		Так (осіб, %)		Ні (осіб, %)		Недійсні	
	осіб	%	осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. По Україні	31891742	84,18	28804071	90,32	2417554	7,58	670117	2,10
Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. у Тернопільській області	836667	97,10	825526	98,67	6565	0,78	4576	0,55

*Таблиця складена автором за результатами Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. [1].

Рис.1 Порівняння результатів Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. по Україні (кількість громадян, які відповіли «Так, підтверджую» у відсотках)

*Гістограма складена автором за результатами Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. [1].

Незважаючи на значні суспільно-політичні й економічні відмінності Галичини з іншими регіонами України у 1991 р., активна діяльність у регіоні демократичних громадсько-політичних організацій створила передумови для розбудови української державності. Результати Всесоюзного референдуму 17 березня 1991 р. та Всеукраїнського

референдуму 1 грудня 1991 р. показали абсолютну підтримку жителів Галичини прийняти незалежність України.

Отже, за короткий проміжок часу кінця 1980-х – початку 90-х рр. ХХ ст. Галичина відіграла важливу роль у процесах суверенізації УРСР, жителі регіону більшістю підтримали спочатку суверенітет України, а вже згодом Акт проголошення незалежності України. Творча інтелігенція та громадсько-політичні організації стали одними з найактивніших та найорганізованіших опонентів радянського режиму і фундаторами нової української державності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Відомості про результати Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. // ЦДАВО України, ф. 1, оп. 28, спр. 144, арк. 6.
2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), ф. Р-1, оп. 28, од.36. 109, спр. № 08-2/26, том. I, арк. 212.
3. Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Стаття 429.
4. Кіндрачук Н.М. Боротьба народного руху України за незалежність України: 1989-1991 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «історія України» / Кіндрачук Надія Мирославівна – Одеса, 2010. – 19 с.
5. Крамар О. Подолати невизначеність / Олександр Крамар // Тиждень. – 23 березня, 2011 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/18904/PrintView>.
6. Литвин В. Історія України / Володимир Литвин. – К., 2009. – С. 864-865.
7. Муравський О.І. Виборча кампанія 1990 року до Верховної Ради УРСР та місцевих органів влади: особливості Західноукраїнського регіону / О.І. Муравський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність [гол. редколегії Микола Литвин] НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 688.
8. Розумний О.М. Референдум 17 березня 1991 року як етап суверенізації України / О.М. Розумний, М.М. Розумний // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2013. – Вип. 72 (№ 5). – 966 с.
9. Хаврук І.А. Референдум 17 березня 1991 року в Україні / І.А. Хаврук // Грані. – 2011. – № 3(77) травень-червень. – С. 41-45.

REFERENCES

1. Vidomosti pro rezultaty Vseukrayinskoho referendumu 1 hrudnya 1991 r. // TsDAVO Ukrayiny, f. 1, op. 28, spr. 144, ark. 6.
2. Tsentralnyy derzhavnyy arkhiv vyshchikh orhaniv vlady i upravlinnya Ukrayiny (TsDAVO Ukrayiny), f. R-1, op. 28, od.Zb. 109, spr. № 08-2/26, tom. I, ark. 212.
3. Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR. – 1990. – № 31. – Statyya 429.
4. Kindrachuk N.M. Borotba narodnoho rukhu Ukrayiny za nezalezhnist Ukrayiny: 1989-1991 rr.: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ist. nauk : spets. 07.00.01 «istoriya Ukrayiny» / Kindrachuk Nadiya Myroslavivna – Odesa, 2010. – 19 s.
5. Kramar O. Podolaty nevyznachenist / Oleksandr Kramar // Tyzhden. – 23 bereznya, 2011 – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Society/18904/PrintView>.
6. Lytvyn V. Istoriya Ukrayiny / Volodymyr Lytvyn. – K., 2009. – S. 864-865.
7. Muravskyy O.I. Vyborcha kampaniya 1990 roku do Verkhovnoyi Rady URSR ta mistsevykh orhaniv vlady: osoblyvosti Zakhidnoukrayinskoho rehionu / O.I. Muravskyy // Ukrayina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist [hol. redkolehiyi Mykola Lytvyn] NAN Ukrayiny, Instytut ukrayinoznavstva im. I. Kryp'yakevycha. – Lviv, 2013. – Vyp. 23. – S. 688.
8. Rozumnyy O.M. Referendum 17 bereznya 1991 roku yak etap suverenizatsiyi Ukrayiny / O.M. Rozumnyy, M.M. Rozumnyy // Hileya: naukovyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats / Hol. red. V.M. Vashkevych. – K.: VIR UAN, 2013. – Vyp. 72 (№ 5). – 966 s.
9. Khavruk I.A. Referendum 17 bereznya 1991 roku v Ukrayini / I.A. Khavruk // Hrani. – 2011. – № 3(77) traven-cherven. – S. 41-45.

Коцур В. Роль Галичины в процессе суверенизации УССР в конце 1980-х - начале 1990-х гг.

Рассмотрены особенности общественно-политической ситуации в Галичине в конце 1980-х – в начале 1990-х годов в условиях суверенизации УССР. Раскрыта роль Галичины в процессах демократизации УССР после выборов в союзные, республиканские и местные Советы, происходивших в 1989-1990 гг. Показано влияние Галицкого региона при принятии решения о

проведенні всесоюзного, республіканського і регіонального референдуму 17 марта 1991 года, а также во время голосования на Всеукраинском референдуме 1 декабря 1991 года о провозглашении независимости Украины.

Ключевые слова: Галичина, референдум, общественно-политическая жизнь, СССР, национализм, перестройка.

Kotsur V. The role of Galicia in the process of sovereignization of USSR at the end of 1980 - and early 1990-s.

In the face of Ukrainian fight for its independence in the 21st century when the Russian Federation together with the mercenaries in the south-east have their eyes on a territorial integrity of our country, historical background learning can be very useful these days. This review makes an attempt to determine a role of Galicia in the process of sovereignization of Ukrainian Soviet Socialistic Republic (hereinafter USSR), to set out peculiarities of sociopolitical processes in the west Ukrainian territories at the end of 80s till the early 90s.

Keywords: Halychyna, reorganizing, socio-political life, NMU, political parties, public organizations, Lviv, patriotism, nationalism.

Одержано 2.11.2015

УДК [378:005.591.4(477)]:004

Ольга Говоровська
(Переяслав-Хмельницький)

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються трансформаційні процеси, які відбулись у вищій освіті за останнє десятиріччя. Розглянуто процес глобалізації вищої освіти, процес зближення національних систем з європейськими, продиктований об'єктивною соціально-економічною необхідністю інтернаціоналізації у формі «міжнародної освіти». Визначено стратегічні пріоритети розвитку освіти для формування національної моделі багаторівневої безперервної освіти, що інтегрована у світовий освітній простір і задовольняє потреби особистості і суспільства. Розглянуто напрямки наукової інтеграції та її роль у розвитку сучасного суспільства. Також наведені приклади найбільш великих проектів, які визначають ймовірні шляхи розвитку міжнародного співробітництва в галузі освіти.

Ключові слова: трансформація вищої освіти, Болонський процес, технічний прогрес, міжнародна освіта, багаторівнева освіта, міжнародні програми, ЮНЕСКО, Темпус, Вишеградський Фонд.

Проблеми, з якими зіткнулось українське суспільство, в першу чергу були пов'язані з науково-технічним прогресом, що забезпечує перехід суспільного виробництва на якісно новий рівень. Завдяки досягненням мікроелектроніки в пострадянський період технічний прогрес зазнав якісних змін, викликав повсюдний вибух комп'ютерної революції і зробив значні зміни не тільки у виробництві, але і в інших сферах життя. Нові умови вимагають від людей високого освітнього та професійного рівня, як необхідної умови адаптації до нових ситуацій. Професійність, здоров'я, стійка психіка та рівень загальної культури створюють умови для підвищення продуктивності виробництва. Формується новий інформаційний простір, який має значний вплив на економічний і соціальний прогрес. Якщо в економічній сфері інформація набуває властивості товару, в соціальній сфері перетворюється у вирішальний фактор життя, в політичній створює умови для обміну думками, а в сфері духовного життя – формує норми і цінності, які необхідні для споживання суспільства.